

Monikulttuurinen kompetenssi historianopetuksen tavoitteeksi?

Sirkka Ahonen

Arja Virta. 2008. Kenen historiaa monikulttuurisessa koulussa. Suomen kasvatus-tieteellisen seuran Kasvatusalan tutkimuksia 39, 190 s.

Kansallisen identiteetin pönkittäminen miellettiin ennen laajalti historianopetuksen päätehtäväksi. Toisen maailmansodan jälkeen kunnan kansalaisen ja kriittisen maailmankansalaisen ihanteet kuitenkin jättivät vanhakantaisen patriotismin varjoonsa. Tänäpä koulujen historialuokissa vaikuttaa hyvin konkreettinen haaste: maahanmuuttajaoppilaat. Esimerkiksi Turun peruskouluissa heitä oli noin 1500 vuonna 2007.

Turun yliopiston historian ja yhteiskuntaopin didaktikan professori Arja Virta ei aikaillut ja arkaillut tarttua monikulttuuristen historialuokkien ongelmiin. Turun Normaalkoulun yläkoulussa maahanmuuttajia on 47 prosenttia ja paikkakunnan muutamissa muissakin kouluissa yli 10 prosenttia. Virta kokosi laadullisen haastattelu- ja tekstiaineiston tutkimusjoukosta, johon kuului kahdeksan historian ja yhteiskuntaopin opettajaa, 22 opettajaksi valmistuvaa historianopiskelijaa ja 36 maahanmuuttajataustaista yläkoulun oppilasta.

Virta lähtee liikkeelle historian didaktikan ankkurikäsitteistä, historiatietoisuudesta, historiallisesta identiteetistä ja menneisyydenhallinnasta. Hän avaa käsitteet ajanmukaisen kansainvälisen historiateoreettisen ja -didaktisen kirjallisuuden avulla. Menneisyydenhallinta nousee avainkäsitteeksi etenkin niissä koululuokissa, joissa opiskelevat nuoret työstävät perheidensä usein traumaattisia lähihistorian kokemuksia. Mukana on maahanmuuttajia Bosnia-Herzegovinasta, Irakista ja Somaliasta. Yksi Virran tutkimuskysymyksistä onkin, miten vaikeiden ja ristiriitaisten aiheiden käsittely koulussa onnistuu. Niin opettajilla kuin oppilailla on edessään kysymys, edellyttävätkö oppilaan identiteettitarpeet vaikeiden kysymysten pöydälle nostamista vai sivuuttamista.

Maahanmuuttajaoppilaiden haastattelut ovat aineiston koskettavimpia osia. Osa oppilaista ei halua taustaansa otettavan luokassa esille, kun taas osa kaipaa oman maan historian ja etenkin sen traagisten lähivaiheiden huomioon ottamista, nuorten vanhemmat kun eivät aina halua tai tohdi niistä kertoa. Koulu ei monien mielestä huolehdi etnisen identiteetin aineksien tasapuolisesta tarjonnasta. Muutama oppilashaastateltava toteaa, että koulun historia on ”aika suomalaista” vaikkakin mielenkiintoista. Yläasteikäinen venäläinen saattaa jopa olla huomannut ristiriidan kotona välitetyin ja koulussa esitetyn historian välillä. Aina-kin yhtä haastateltavaa ristiriita on ennemminkin inspiroinut kuin loukannut.

Opettajat antavat haastatteluissa hyvinkin valistuneen kuvan ammattikunnastaan. Toisin kuin Mirja Talibin ja Päivi Lipposen (2008) tutkimuksessa *Kuka minä olen? Monikulttuuristen nuorten identiteettipuhetta*, opettajat eivät tuki nuorten suita vaan antavat heille äänen. Opettajat ottavat luokassa huomioon oppilaiden monikulttuuriset taustat ja erilaiset tiedontarpeet. He myös käyttävät maahanmuuttajia suomalaisoppilaiden valistajina. Historian piiri lavenee tällaisissa luokissa yli Euroopan perustarinan. Tosin haasteltujen opettajien joukkoon mahtui myös yksittäinen eurosentrisyyden, oman kulttuuripiirin kunnollisen tuntemuksen, puolustaja.

Historianopettajat tuskailevat kuitenkin myös oppilaiden taustoista johtuvien oppimisvalmiuksien puutetta. Ajan ja paikan parametrit ovat monelta ei-eurooppalaiselta oppijalta pahasti hukassa. Esimerkiksi Lähi-Idän islamilaisissa maissa historianopetus on usein lähinnä uskonnon historian ulkoa opittavia kertomuksia. Länsimainen syiden ja seurausten pohdinta on vaikea oppia. Omaan kokemusvarastooni kuuluu opettamani irakilainen opiskelija, jonka oli vaikea erottaa ensimmäistä ja toista maailmasotaa mutta joka puolustautui kertomalla: ”*Olin Bagdadissa luokan paras historiassa. Tiedän kaiken profeteetoista.*”

Opettajaksi opiskelevat olivat Virran haastattelujen mukaan aluksi hyvinkin hienovaraisia kohdatessaan maahanmuuttajaoppilaita. Rajujen muistojen työstäminen ei kuulu itseltään selvästi luokkahuonetilanteeseen. Harjoittelujaksojen jälkeen opettajakokelaat kuitenkin luottivat nuorten avoimuuspotentiaaliin ja hyödynsivät maahanmuuttajaoppilaiden kokemuksia ajankohtaisten asioiden käsittelyssä.

Arja Virran tutkimus antaa opettajille vankkaa tukea monikulttuurisuuden kohtaamisessa ja kehittämisessä. On mielenkiintoista verrata *Kenen historiaa monikulttuurisessa koulussa* -teosta naapurimaan Ruotsin historiandidaktikkojen saavutuksiin. *Aktuellt om historia* kausijulkaisun osana ilmestyi viime vuonna antologia *Historieundervisning och identitet i det mångkulturella klassrummet* (toim. Nils Andersson, 2008). Se esittelee lyhyesti muutamia empiirisiä oppikirja-, historiakulttuuri- ja oppilastutkimuksia. Teoriataustana ovat samat historiatietoisuus- ja identiteettikäsitteet kuin Virralla. Kenneth Nordgren on tutkinut historian oppikirjojen sisältöä suhteessa maapallon kulttuuripiirijakoon ja tullut – ei yllättäen – tulokseen että oppikirjat ovat kovin eurooppakeskeisiä. Per Eliasson kiinnittää huomionsa muiden maanosien historian esitysten panoraamamaisuuteen. Afrikka esitetään historian subjektina, vaikka eri valtioiden tapahtumahistorialla on omat kontekstinsä. Vanja Lozic on huolissaan nuorten yksioikoisesta uskosta historian objektiivisuuteen (”Mitäkö historiaa? Eihän sitä voi valita. Historia on jo olemassa.”)

Monikulttuurinen kompetenssi edellyttää historiallisen ajattelun kompetenssia. Moniperspektiivisyys on lähestymistapa, joka luontuu historiantuntien diskurssin pohjaksi. Sen Arja Virran tutkimus tuo hyvin esiin. Ruotsalaisten tutkimusten mukaan monikulttuurisuus edellyttää lisäksi vuorovaikutusta koulun ja sen ulkopuolisen historiakulttuurin kanssa. Myös oppimateriaalien sisältöjen alueellista kattavuutta olisi hyvä pitää silmällä. Aiheet soveltuvat hyvin opettajankoulutuslaitosten tutkimusprofileihin. Virran vakuuttavan aloitteen jatkoksi historianopetuksen monikulttuurinen potentiaali kaipaa lisää tutkimuspohjaa.

Sirkka Ahonen on historiallis-yhteiskuntatiedollisen kasvatuksen emerita professori, joka on tutkinut mm. historiallisen identiteetin rakentumista ja 2006–2008 opettanut historiaa Bosnia-Herzegovinassa.